

Sygn. akt I ACa 460/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krzysztof Józefowicz (spr.)
Sędziowie:	SA Małgorzata Mazurkiewicz-Talaga SA Jan Futro
Protokolant:	st.sekr.sądowy Kinga Kwiatkowska

po rozpoznaniu w dniu 26 czerwca 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **spółki akcyjnej z siedzibą w P.**

przeciwko **G. B.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 14 stycznia 2010 r., sygn. akt I C 226/08

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że stwierdzona bezskuteczność obu czynności prawnych opisanych w punkcie 1 i 2 zaskarżonego wyroku służy ochronie wiarygodności powódki wynikającej z prawomocnego nakazu zapłaty, wydanego w postępowaniu nakazowym w dniu 2 kwietnia 2008 roku przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie IX GNc 144/08;

II. oddala apelację pozwanej;

III. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 20.973 zł tytułem zwrotu kosztów procesu poniesionych w postępowaniu odwoławczym.

- J. Futro - K. Józefowicz - M. Mazurkiewicz-Talaga

Sygn. akt I A Ca 460/13

UZASADNIENIE

Powódka (...) S.A. w P. wniosła o uznanie za bezskuteczne wobec niej dwóch umów darowizny zawartych w dniu 31 marca 2008 r. w Z. przez pozwaną G. B. z I. S.:

- nieruchomości położonej w P., gm. Z., działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), (rep. (...))
- nieruchomości położonej w Z., przy ul. (...), nr lok. (...) dla której Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), (rep. (...))

Powódka wniosła nadto o nakazanie pozwanej, aby zezwoliła na przeprowadzenie egzekucji z ww. nieruchomości celem zaspokojenia wierzytelności powódki wynikających z prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu dnia 2 kwietnia 2008 r. o sygn. akt IX GNc 144/08 i wystąpiła o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powódka wskazała, że wyżej wymienionym nakazem zapłaty Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od I. i R. S. na jej rzecz kwotę 300.489,80 zł wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. W związku z tym, że roszczenie powódki wynikające z nakazu nie zostało zaspokojone dobrowolnie, powódka wszczęła przeciwko dłużnikom postępowanie egzekucyjne. Wniosek egzekucyjny obejmował prowadzenie egzekucji z opisanej wyżej nieruchomości położonej w P.. W toku postępowania egzekucyjnego zostało ustalone, że I. S. darowała ją, podobnie jak Wyżej określoną nieruchomość lokalową położoną w Z., G. B.. Postępowanie egzekucyjne nie doprowadziło do zaspokojenia powódki, która wskazała, że to wskutek zawarcia opisanych wyżej umów dłużnicy stali się niewypłacalni w wyższym stopniu niż przed ich dokonaniem. Nadto, powódka wskazała, że istnieje przypuszczenie, że pozwana jest dla dłużników osobą bliską, bowiem jako swoje miejsce zamieszkania dłużnicy wskazali adres zbieżny z miejscem zamieszkania pozwanej.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości podnosząc, że zaskarżone czynności nie zostały wykonane z pokrzywdzeniem powódki jako wierzyciela, bowiem ich dokonanie było gospodarczo uzasadnione z uwagi na stosunki gospodarcze łączące członków rodziny i że to powódka swoimi działaniami zabezpieczającymi na nieruchomości spowodowała trudności dłużników w uzyskaniu kredytu, który miał być przeznaczony jej spłatę.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 14 stycznia 2010 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze uznał za bezskuteczne - wobec powódki (...) S.A. w P.: umowę darowizny z dnia 31 marca 2008 r. zawartą w Kancelarii Notarialnej R. Ś. w Z. Repertorium (...)nr (...)pomędzy I. S. a pozwaną G. B. dotyczącą nieruchomości położonej w P. o powierzchni 1,0800 ha o numerach działek (...) (punkt 1) i umowę darowizny z dnia 31 marca 2008 r. zawartą w Kancelarii Notarialnej R. Ś. w Z. Repertorium (...) nr (...), pomiędzy I. S. i R. S. a pozwaną G. B. dotyczącą lokalu mieszkalnego numer (...) położonego w Z. przy ulicy (...) (punkt 2), oddalił powództwo w pozostałej części (punkt 3) i orzekł o kosztach postępowania zasądzając z tego tytułu od pozwanej na rzecz powódki kwotę 22.773,00 zł (punkt 4).

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia Sądu Okręgowego:

Małżonkowie I. i R. S. odpowiednio córka i zięć wspólnie zamieszkującej z nimi pozwanej są dłużnikami powódki. Powódka będąc w posiadaniu weksla z ich wystawienia opiewającego na sumę wekslową 300.489,80 zł, pismem z dnia z dnia 28 lutego 2008 r., tj. na tydzień przed terminem płatności określonym w treści weksla, wezwała dłużników do wykupu go pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Dłużnicy nie zareagowali na przedmiotowe wezwanie.

W dniu 31 marca 2008 r. I. S., umową darowizny dokonała na rzecz pozwanej przeniesienia własności nieruchomości zabudowanej położonej w P., gm. Z., składającej się z działek o nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę KW nr (...). Tego samego dnia I. i R. S. umową darowizny dokonali przeniesienia na pozwaną prawa własności nieruchomości lokalowej położonej w Z., przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...).

Nakazem zapłaty z dnia 2 kwietnia 2008 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu, w sprawie o sygn. akt IX GNc 144/08, zobowiązał R. i I. S. do zapłaty na rzecz powódki kwoty 300.489,80 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 marca 2008 r. do dnia zapłaty. Nakaz ten został opatrzony klauzulą wykonalności dnia 30 maja 2008 r.

W związku z tym, że roszczenie powódki wynikające z nakazu nie zostało zaspokojone dobrowolnie, powódka wystąpiła przeciw dłużnikom z wnioskiem o wszczęcie postępowania egzekucyjnego z wierzytelności przysługujących dłużnikom od Urzędu Skarbowego, z rachunków bankowych, których są posiadaczami, a także z ww. nieruchomości położonej w P.. Egzekucja z tych składników majątkowych okazała się jednak bezskuteczna.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dołączonych dokumentów. Przy ustalaniu stanu faktycznego Sąd ten pominął dowód z przesłuchania pozwanej i zeznań świadka R. S. wskazując, że pozwana nie stawiała się na żaden z pięciu terminów rozpraw, przy czym usprawiedliwiła jedynie swoją nieobecność na ostatniej rozprawie a wymieniony świadek czterokrotnie prawidłowo wzywany na terminy nie stawiał się ani razu usprawiedliwiając swoją nieobecność różnymi przyczynami, przy czym w ostatnim przypadku - 5 dni po rozprawie. W ocenie Sądu Okręgowego, pozwana, podobnie jak wymieniony świadek jako osoby mające osobisty interes w uniknięciu lub przynajmniej odsunięciu w czasie zapadnięcia wyroku zgodnego z żądaniem pozwu, opisanym zachowaniem próbowali jedynie przedłużyć postępowanie.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy uznał, iż powództwo o uznanie wobec powódki wymienionych w pozwie czynności prawnych za bezskuteczne zasługuje, w oparciu o przepis art. 527 § 1 k.c., z uwagi na spełnienie wszystkich występujących w nim przesłanek, na uwzględnienie, tym bardziej, że z uwagi na bliski stosunek darczyńców w stosunku do pozwanej oraz bezpłatność czynności prawnej działały tu domniemania prawne, które nie zostały obalone.

Sąd ten nie miał wątpliwości, że celem postępowania będących dłużnikami powódki małżonków S. polegającego na darowaniu opisanych na wstępie nieruchomości pozwanej była ochrona ich majątku przed egzekucją i zaspokojeniem wierzyciela a pozwana przy dochowaniu należytej staranności mogła o tym uzyskać wiedzę. Za bezzasadne Sąd natomiast uznał twierdzenia pozwanej, jakoby dokonanie spornych czynności było czynnością gospodarczo uzasadnioną z uwagi na stosunki gospodarcze łączące członków rodziny.

Oddalając powództwo w pozostałym zakresie Sąd wskazał, że żądania zawarte w pkt 3 i 4 pozwu są bezzasadne a w związku z tym, że wyżej opisane umowy darowizny zostały przez Sąd uznane wobec powódki za bezskuteczne, będzie ona mogła egzekwować swoje należności z opisanych wyżej nieruchomości.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokatów oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Od powyższego wyroku apelację wniosły obie strony.

Powódka zaskarżyła go w części, tj. w zakresie punktów 1., 2. oraz 3. zarzucając mu naruszenie przepisu postępowania, tj. art. 325 k.p.c., mające istotny wpływ na wynik sprawy, polegające na pominięciu w sentencji wyroku w punkcie 1. i 2. określenia wierzytelności, ze względu na którą uznaje się czynności prawne pozwanej (dłużnika) za bezskuteczne w stosunku do powódki (wierzyciela) i w konsekwencji oddalenie powództwa w punkcie 3. wyroku. Wskazując na powyższy zarzut powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oznaczenie w treści sentencji zaskarżonego wyroku, że stwierdzona przez Sąd bezskuteczność obu czynności prawnych opisanych w punkcie 1. i 2. zaskarżonego wyroku służy ochronie wierzytelności powódki wynikającej z prawomocnego nakazu zapłaty, wydanego w postępowaniu nakazowym w dniu 2 kwietnia 2008 r. przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, sygn. akt IX GNc 144/08 oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Z kolei pozwana zakresem zaskarżenia objęła całość wyroku Sądu I instancji. Zarzuciła mu naruszenie przepisów postępowania w granicach przepisu art. 233 k.p.c., wyrażające się, jak wynika z treści apelacji, w zaniechaniu przeprowadzenia najważniejszych, w ocenie apelującej, z dowodów, jakimi powinno być przesłuchanie jej osoby a także świadka R. S. i w oparciu o powyższe wniosła o uchylenie zaskarżonego rozstrzygnięcia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Oprócz tego każda ze stron wniosła o oddalenie apelacji strony przeciwnej i zasądzenie od niej kosztów zastępstwa procesowego poniesionych w postępowaniu odwoławczym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje;

Apelacja powódki okazała się zasadna. Natomiast apelacja pozwanej okazała się bezzasadna.

Na wstępie stwierdzić należy, że w postępowaniu międzyinstancyjnym pozwana ustanowiła pełnomocnika – swojego zięcia R. S., który jako dłużnik powoda na wniosek pozwanej miał być przesłuchany w charakterze świadka przed sądem pierwszej instancji. Sąd Okręgowy - o czym w dalszej części uzasadnienia – ostatecznie pominął ten dowód, z uwagi na niestawiennictwo świadka na posiedzenia. Pełnomocnik pozwanej nie stawił się również na rozprawę apelacyjną, przedkładając zwolnienie lekarskie i wnosząc o odroczenie rozprawy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego odroczenie rozprawy w tym przypadku było zbędne. Nieodroczenie rozprawy nie powoduje bowiem nieważności postępowania, jeżeli strona zajęła już stanowisko w sprawie i nie podnosi nowych okoliczności, a zwłaszcza wtedy, gdy – jak w niniejszej sprawie – nie składa wniosków dowodowych, a sąd nie przeprowadza dowodów z urzędu lub na wniosek strony przeciwnej.

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny i dlatego Sąd Apelacyjny przyjmuje ustalenia sądu pierwszej instancji za własne.

Pozwana zarzuciła naruszenia art. 233 k.p.c. Przepis ten jednak składa się z dwóch jednostek redakcyjnych, które regulują różne materie. Z treści uzasadnienia apelacji można wnioskować, że pozwana zarzuciła naruszenie § 1 art. 233 k.p.c.

Nie okazał się jednak trafny zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Dokonując oceny dowodów Sąd Okręgowy nie przekroczył granicy swobodnej ich oceny. Wyprowadził bowiem z zebranego w sprawie materiału dowodowego wnioski logicznie prawidłowe. Poza tym ocena dowodów odpowiada warunkom określonym przez prawo procesowe. I tak po pierwsze sąd pierwszej instancji oparł swoje przekonanie wyłącznie na dowodach prawidłowo przeprowadzonych, z zachowaniem zasady bezpośredniości. Po drugie Sąd Okręgowy dokonał oceny na podstawie wszechstronnego i bardzo wnikliwego rozważenia zebranego w sprawie materiału. Nie ma więc potrzeby powtarzania w tym miejscu rozważań sądu pierwszej instancji. Po trzecie Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej selekcji dowodów argumentując, na których dowodach się oparł i dlaczego. Dlatego też Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw, aby zakwestionować dokonana ocenę dowodów.

W szczególności nietrafnie pozwana podniosła, że sąd pierwszej instancji nie miał możliwości swobodnej oceny dowodów, gdyż nie przeprowadził dowodu z zeznań świadka R. S. oraz z przesłuchania pozwanej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego sąd pierwszej instancji prawidłowo ostatecznie nie przeprowadził tych dowodów na podstawie art. 217 § 2 k.p.c. Podzielić należy stanowisko Sądu Okręgowego, że okoliczności sprawy wskazywały jednoznacznie, że postępowanie świadka i pozwanej – szczegółowo opisane w uzasadnieniu - miało na celu przedłużenie postępowania sądowego. Zważyć należy, że świadek R. S., aktualnie pełnomocnik pozwanej, to osoba istotnie zainteresowana przebiegiem postępowania, bowiem właśnie jako dłużnik powoda wraz z żoną a córką pozwanej dokonał kwestionowanych w niniejszym procesie transakcji.

Tak więc i wniosek o otwarcie zamkniętej rozprawy na nowo nie był zasadny.

Przede wszystkim jednak podnieść trzeba, że Sąd Okręgowy w ogóle zbędnie dopuścił dowód z zeznań świadka R. S. i z przesłuchania pozwanej.

M. pozwana wniosła o przesłuchanie świadka R. S. na okoliczność gospodarczo uzasadnionych przyczyn przeniesienia własności nieruchomości na rzecz pozwanej oraz na okoliczność, iż przeniesienie własności nieruchomości nie pogorszyło zdolności dłużników do spłaty zadłużenia, a w szczególności, iż na skutek tej transakcji dłużnicy nie stali się niewypłacalni (k. 61).

Zbędne byłoby przeprowadzanie dowodów na okoliczność kondycji finansowej dłużników powoda, skoro egzekucja okazała się bezskuteczna. Dodać należy, iż w toku postępowania, jak i w apelacji pozwana nie tylko nie wykazywała, ale nawet nie stwierdzała, że dłużnicy zaoferowali konkretny majątek, z którego mogłaby zostać zaspokojona wierzytelność powoda.

W świetle przesłanek zasadności skargi paulińskiej nie miała zaś znaczenia druga okoliczność, która miała być przedmiotem zeznań świadka R. S., a mianowicie rzekoma gospodarczo uzasadniona przyczyna przeniesienia własności nieruchomości.

Stwierdzić bowiem należy, że dłużnicy powoda to córka i zięć pozwanej, a więc jej osoby bliskie. Zgodnie zaś z art. 527 § 3 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Pozwana zaś nie zaoferowała żadnych dowodów, które pozwoliłyby uznać, że powyższe domniemanie zostało obalone.

Sąd Okręgowy w ogóle zbędnie dopuścił dowód z przesłuchania pozwanej. Zgodnie bowiem z art. 299 k.p.c. sąd dopuści dowód z przesłuchania stron, jeżeli pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. W świetle powyższego nie było takich faktów, które wymagałyby przesłuchania pozwanej.

Stwierdzić zaś trzeba, że pozwana nie może skutecznie zarzucać w apelacji, że sąd pierwszej instancji nie przeprowadził dowodu z jej przesłuchania, bowiem pozwana w ogóle takiego wniosku nie złożyła.

Przede wszystkim jednak zbędny był dowód z zeznań świadka R. S. i z przesłuchania pozwanej z uwagi na treść art. 528 k.c. Zgodnie z tym przepisem jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Kwestionowane umowy to umowy darowizny, a więc pozwana uzyskała w ich wyniku korzyść majątkową bezpłatnie.

Skoro więc Sąd Okręgowy zbędnie dopuścił dowód z zeznań świadka R. S. i z przesłuchania pozwanej, to w efekcie podjął prawidłową decyzję, pomijając te dowody.

Dodać trzeba, że Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował przepisy prawa materialnego.

Zgodnie bowiem z art. 527 § 1 k.c. gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć.

W myśl § 2 art. 527 k.c. czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Przesłanka ta została spełniona, skoro – nawet wyniku postępowania egzekucyjnego – wierzytelność powoda nie została zaspokojona.

Zgodnie zaś z powołanym już art. 528 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Z powyższych względów apelacja pozwanej jako bezzasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Natomiast zasadna okazała się apelacja powoda.

Trafnie podniósł powód, że rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron powinno być tak sformułowane, by ich realizacja była możliwa na podstawie samej treści sentencji bez potrzeby dokonywania dalszych czynności.

Niewątpliwie więc sentencja wyroku uwzględniającego powództwo z art. 527 i nast. k.c. powinna określać konkretną wierzytelność, której zaspokojeniu ma służyć uznanie określonej czynności za bezskuteczną wobec powoda. Zastosowanie instytucji skargi pauliańskiej wchodzi w rachubę tylko wówczas, gdy wierzytelność przysługująca pokrzywdzonemu wierzycielowi względem określonego dłużnika jest realna i skonkretyzowana, a nie hipotetyczna. Chodzi bowiem o to, aby ochrony w następstwie wyroku uwzględniającego omawiane powództwo nie doznawały wszelkie bliżej nie oznaczone prawa powoda, lecz jedynie konkretna wierzytelność wynikająca z konkretnego stosunku prawnego, stanowiąca przedmiot żądanej ochrony, a tym samym także przedmiot rozstrzygnięcia sądowego (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1995 roku w sprawie III CZP 139/95).

Z powyższych przyczyn Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację powoda i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że określił, iż stwierdzona przez bezskuteczność obu czynności prawnych opisanych w punkcie 1 i 2 zaskarżonego wyroku służy ochronie wierzytelności powódki wynikającej z prawomocnego nakazu zapłaty, wydanego w postępowaniu nakazowym w dniu 2 kwietnia 2008 r. przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, sygn. akt IX GNc 144/08

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Na zasądzoną od pozwanej na rzecz powoda kwotę 20.973 zł. składa się: kwota 15.573 zł. tytułem uiszczonej przez powoda opłaty od apelacji oraz kwota 5.400 zł. tytułem kosztów zastępstwa pełnomocnika powódki, ustalona na podstawie § 2 ust. 1, § 6 ust. 7, § 13 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokatów oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163, poz. 1348 ze zm.).

- J. Futro - K. Józefowicz - M. Mazurkiewicz – Talaga